

Ecologisch veldonderzoek

De Bongerd, Hattem

In opdracht van: Aannemingsbedrijf Draisma BV

16 september 2021

Colofon

© 2021 Laneco / Aannemingsbedrijf Draisma BV

Tekst en samenstelling: I. Brandsma BSc.

Tweede lezer: R. Eversteijn

Projectnummer: 149.20.01

In opdracht van: Aannemingsbedrijf Draisma BV

Wijze van citeren: Brandsma, I. (2021). *Ecologisch onderzoek De Bongerd, Hattem*. Laneco, Ede.

Laneco is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd, gewijzigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de hierboven aangegeven opdrachtgever en Laneco. Noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander doel dan waarvoor het is vervaardigd.

Laneco is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Laneco. De opdrachtgever vrijwaart Laneco voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

INHOUD

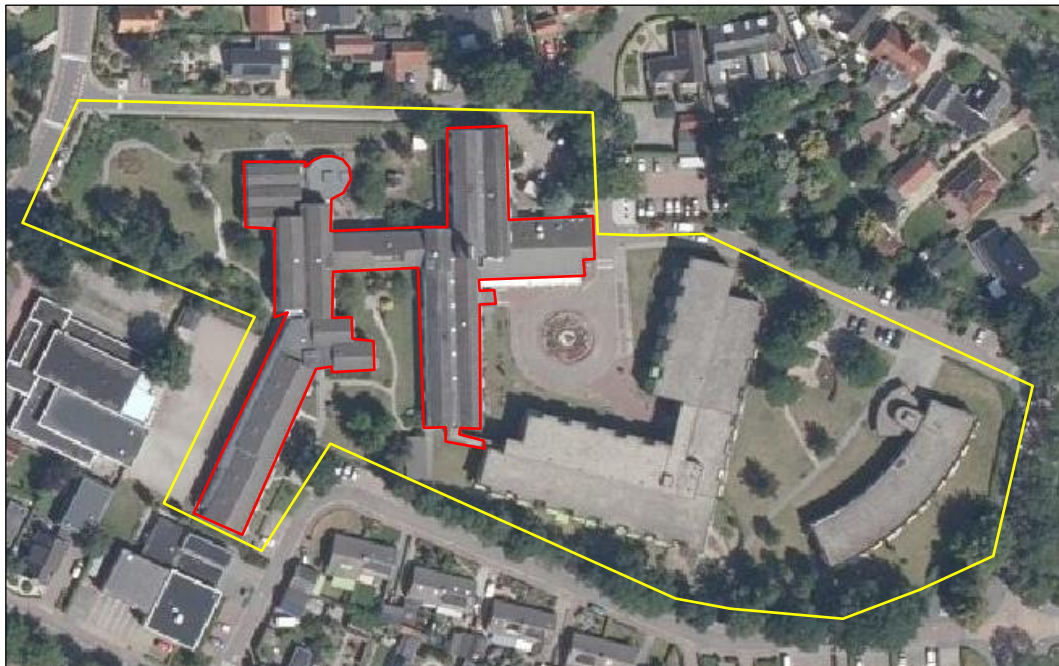
1	INLEIDING	4
1.1	AANLEIDING	4
1.2	GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEOOGDE INGREPEN	5
2	SOORTBESCHRIJVING	6
2.1	HUISMUS.....	6
2.2	GIERZWALUW	6
2.3	VLEERMUIZEN.....	6
3	ONDERZOEKSVRAAG EN METHODE	8
3.1	ONDERZOEKSVRAAG	8
3.2	ONDERZOEKSMETHODIEK.....	8
3.3	ONDERZOEKSRONDES.....	10
4	ONDERZOEKSRISULTATEN	11
4.1	HUISMUS.....	11
4.2	GIERZWALUW	12
4.3	VLEERMUIZEN.....	12
4.4	OVERIGE WAARNEMINGEN	18
5	CONCLUSIE EN CONSEQUENTIES	19
5.1	HUISMUS.....	19
5.2	GIERZWALUW	19
5.3	VLEERMUIZEN.....	19
5.4	OVERIGE SOORTEN	19
BIJLAGE 1	WAARNEMINGEN OP KAART – HUISMUS.....	21
BIJLAGE 2	WAARNEMINGEN OP KAART – PAARSEIZOEN 2020	22
BIJLAGE 3	WAARNEMINGEN OP KAART – KRAAMSEIZOEN 2021.....	23
BIJLAGE 4	LITERATUURLIJST.....	24
BIJLAGE 5	SOORTENBESCHERMING	25

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

Aan de Bongerd 32 te Hattem ligt het woonzorgcentrum 'Hanzeheerd De Bongerd'. Men is voornemens om op deze locatie het westelijk gelegen gebouw te slopen om zo plaats te maken voor nieuwbouw van woningen en appartementen. Aan de andere twee gebouwen binnen het plangebied worden geen werkzaamheden verricht.

Uit een door Laneco uitgevoerde quick scan flora en fauna (Brandsma, 2020) is geconcludeerd dat aanwezigheid van huismus, gierzwaluw en gebouwbewonende vleermuizen niet kunnen worden uitgesloten binnen het plangebied. Middels nader ecologisch onderzoek is onderzocht of deze beschermde soorten ook daadwerkelijk gebruik maken van het plangebied.

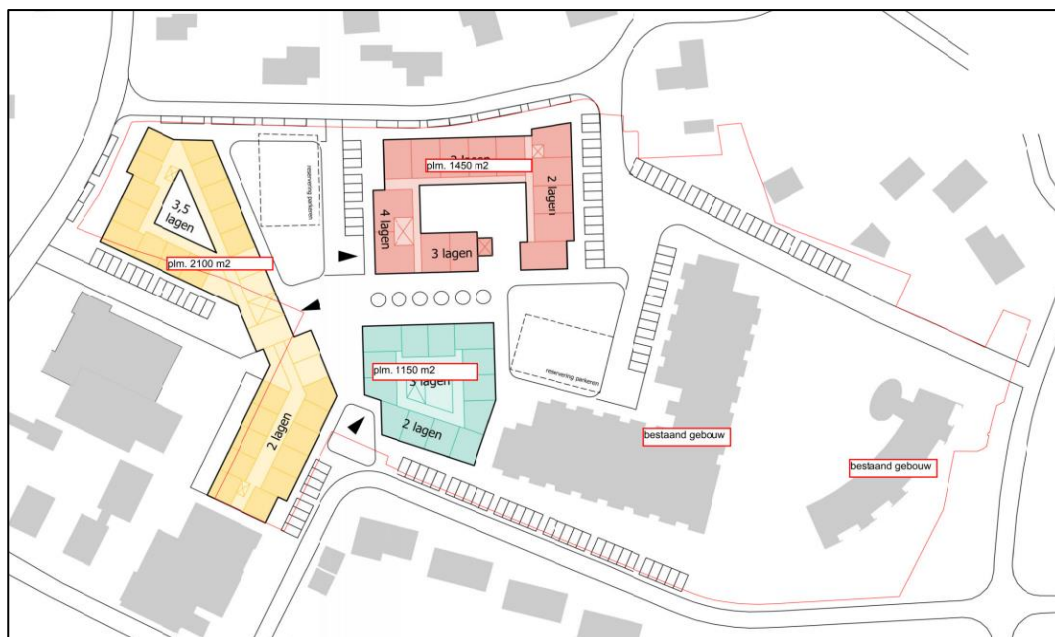
Afbeelding 1: Globale ligging van het plangebied in het geel en de te slopen bebouwing in het rood (ondergrond: PDOK Viewer, 2021).

1.2 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEOOGDE INGREPEN

Het plangebied is gelegen aan de Bongerd 32 te Hattem (gemeente Hattem, provincie Gelderland) en ligt centraal gelegen in de plaats Hattem. Het plangebied wordt aan alle zijden omsloten door bebouwing. Ten westen van het plangebied ligt op ongeveer 200 meter afstand het meer de 'Waaï'.

Het plangebied bestaat uit drie gebouwen, waarvan enkel werkzaamheden plaatsvinden aan het westelijk gelegen woonzorgcentrum. Het gebouw bestaat uit een complex van meerdere geschakelde gebouwen. Aan de noordzijde van het gebouw bevindt zich een dierenweide en aan de zuidzijde is een kleine binnentuin. Om het gebouw is groen aanwezig met een parkachtige inrichting (afbeelding 1).

Men is voornemens het woonzorgcentrum te slopen, zodat nieuwbouw van woningen en appartementen kan worden gerealiseerd. Op afbeelding 2 is een indruk van de voorgenomen ontwikkelingen weergegeven.

Afbeelding 2: Voorgenomen ontwikkeling nieuwbouw woningen/appartementen (bron: Habion, juli 2020).

2 SOORTBESCHRIJVING

2.1 HUISMUS

De huismus (*Passer domesticus*) is een standsoort in Nederland. De populatie van deze soort is in de laatste tientallen jaren gehalveerd door een afname van geschikt leefgebied en broedplaatsen. De huismus leeft in en nabij menselijke bebouwing, zowel in als buiten de bebouwde kom. Het dier bouwt zijn nest in of tegen bebouwing (bijvoorbeeld in dichte klimop). Er moet altijd voldoende voedsel en schuilgelegenheid (dichte bosschages) nabij de nestplaats aanwezig zijn.

2.2 GIERZWALUW

De gierzwaluw (*Apus apus*) is een soort die alleen in de zomer in Nederland aanwezig is. De gierzwaluw is echter erg kritisch ten aanzien van zijn nestlocatie. De gierzwaluw is een erg honkvaste soort die elk jaar naar dezelfde nestlocatie terugkeert. De soort broedt graag in kolonies. Alleen tijdens de broedperiode is de gierzwaluw (mannetje en vrouwtje afwisselend) op het nest te vinden. De rest van het jaar vliegt de vogel en rust op thermiek. Het nestmateriaal bestaat uit strootjes en veren die in de lucht worden verzameld.

2.3 VLEERMUIZEN

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die aan de hand van echolocatie hun positie bepalen. Deze nachtdieren verblijven overdag in besloten ruimtes. Vleermuizen worden globaal onderverdeeld in gebouwbewonende soorten en boombewonende soorten. Er zijn echter ook soorten die van beide elementen gebruik maken. Ook is onderscheid te maken in zomer- en winterverblijfplaatsen van de verschillende soorten. Een groot aantal soorten overwintert in bunkers, grotten en kelders. Dit geldt ook voor sommige soorten die 's zomers in boomholten verblijven. Andere soorten vleermuizen verblijven het gehele jaar in gebouwen (spouwmuren, achter gevelbetimmeringen en dergelijke) of bomen (in holten of achter de bast).

Vanaf begin april komen vleermuizen tevoorschijn uit hun winterverblijven. Afhankelijk van het weer verschijnt de ene soort wat later dan de andere. Van half mei tot half juli vormen de vleermuizen kraamkolonies waarin de jongen worden geboren en grootgebracht. De mannetjes verblijven dan apart in kleinere groepen. In het paarseizoen, vanaf half augustus tot september, vallen de kraamkolonies uiteen. Sommige soorten vleermuizen trekken dan uit hun voortplantingsgebied weg, terwijl andere soorten nooit ver vliegen tussen zomer- en winterverblijf. De meeste vleermuissoorten paren in deze periode. Vanaf oktober gaan de verschillende soorten in winterslaap, waarbij de ene soort zich eerder terugtrekt in zijn winterverblijf dan de andere (Helmer, 1987).

De soorten maken vaak jarenlang gebruik van vaste aanvliegroutes tussen verblijfplaats en foerageergebied en volgen daarbij lijnelementen zoals bomenrijen of bebouwing. Het behoud van zulke lijnelementen kan daarom cruciaal zijn voor de instandhouding van het leefgebied.

Alle vleermuissoorten, hun verblijfplaatsen en belangrijke onderdelen van het leefgebied zijn strikt beschermd in de Wet natuurbescherming (artikel 3.5 van deze wet en bijlage IV van de Habitatrichtlijn). Het plangebied en de directe omgeving is geschikt voor de soorten gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus austriacus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), meervleermuis (*Myotis dasycneme*) en ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*).

3 ONDERZOEKSVRAAG EN METHODE

3.1 ONDERZOEKSVRAAG

Het doel van dit onderzoek is om na te gaan of de voorgenomen ingreep gevolgen heeft voor de beschermde soorten huismus, gierzwaluw en verschillende gebouwbewonende vleermuizen. Wanneer effecten op deze beschermde soorten zodanig zijn dat belangrijke onderdelen van het leefgebied of de verblijfplaatsen (indirect) verloren gaan, dan moet een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming voor de ingreep worden aangevraagd.

3.2 ONDERZOEKSMETHODIEK

3.2.1 *Huisemus*

Conform het protocol van het Netwerk Groene Bureaus (2017) bestond het onderzoek naar huismus uit twee gerichte veldonderzoeken tussen 1 april en 20 juni. De onderzoeken zijn tussen een uur na zonsopgang en een uur voor zonsondergang uitgevoerd door minimaal één persoon. Daarbij is geluisterd en gezocht naar de aanwezigheid van huismus en actieve nesten in het plangebied.

3.2.2 *Gierzwaluw*

Voor het gierzwaluwonderzoek zijn drie onderzoeksrondes uitgevoerd conform het protocol van het Netwerk Groene Bureaus (2017). Tussen de rondes zaten minstens tien dagen en de onderzoeksrondes zijn uitgevoerd tussen 1 juni en 15 juli. Een van de rondes is uitgevoerd tussen 20 juni en 7 juli, in de periode dat er jongen zijn. De onderzoeken startten één uur voor zonsondergang en eindigde een half uur na zonsondergang. De onderzoeken zijn uitgevoerd door twee personen.

3.2.3 *Vleermuizen*

Het onderzoek is verricht met behulp van een batdetector D240X. De batdetector vertaalt het voor mensen onhoorbare ultrasone geluid van vleermuizen naar hoorbare geluiden. Vleermuizen zijn op naam gebracht door interpretatie van het ritme en de klank van hun sonargeluid, gecombineerd met zichtwaarnemingen van vliegstijl en grootte. De geluiden zijn waar nodig opgenomen en later geanalyseerd in het programma Batsound en/of Batexplorer. Omdat ten tijde van het onderzoek de nieuwe eisen omtrent het vleermuisprotocol bekend waren, is gewerkt conform het meest recente protocol voor vleermuisonderzoek zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus (NGB, 2021).

Paarseizoen

Omdat de bebouwing ook geschikt is als massawinterverblijf voor gewone dwergvleermuizen, is het onderzoek hier op afgestemd. In het paarseizoen van 2020 zijn drie onderzoeksrondes uitgevoerd om de aanwezigheid van vliegroutes, belangrijke foerageergebieden, paarplaatsen en massawinterverblijfplaatsen te onderzoeken van de gebouwbewonende soorten gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger en ruige dwergvleermuis.

Er zijn drie onderzoeksrondes uitgevoerd van minimaal twee uur. Waarbij twee onderzoeksrondes van middernacht tot twee uur na middernacht zijn uitgevoerd om massawinterverblijfplaatsen te onderzoeken. De onderzoeksrondes zijn uitgevoerd door twee personen.

Van de meervleermuis is bekend dat de paarverblijfplaatsen zich voornamelijk bevinden bij bekende winterverblijfplaatsen. De winterverblijfplaatsen van de meervleermuis bevinden zich in groeves en bunkers. Door het ontbreken van deze type verblijven in het plangebied, worden paarverblijfplaatsen van de meervleermuis niet in het plangebied verwacht en is het onderzoek hier op afgestemd.

Kraamseizoen

Er zijn drie onderzoeksrondes uitgevoerd in het kraamseizoen van 2021 om de aanwezigheid van vliegroutes, belangrijke foerageergebieden, zomerverblijfplaatsen en kraamkolonies te onderzoeken van gebouwbewonende soorten.

De drie onderzoeksrondes betroffen twee avondonderzoeken en één ochtendonderzoek. De avondonderzoeken zijn door vijf personen uitgevoerd en het ochtendonderzoek is uitgevoerd door twee personen, omdat vleermuizen in de ochtend enige tijd zwermen en dit goed zichtbaar en overzichtelijk. Alle onderzoeksrondes duurde minimaal twee uur. Vanwege de geschikte omgeving voor gewone grootoorvleermuis en meervleermuis (voor zomerverblijfplaatsen van meervleermuis is dit wel een potentiële geschikte omgeving) zijn de avondonderzoeken met een half uur verlengd en het ochtendonderzoek met een uur.

3.3 ONDERZOEKSRONDES

3.3.1 Huismus

Datum	Start/einde (uur)	Type	Zon op/ onder	Windkracht (Bft)	Temperatuur (°C)	Weersomstandigheden
20 april 2021	10.30 – 12.00	Huisumus	06.31	1 - 2	16	Zonnig, licht bewolkt
15 mei 2021	15.00 – 17.00	Huisumus	05.46	0 - 2	19	Zonnig, licht bewolkt

3.3.2 Gierzwaluw

Datum	Start/einde (uur)	Type	Zon op/ onder	Windkracht (Bft)	Temperatuur (°C)	Weersomstandigheden
01 juni 2021	20.35 – 22.22	Gierzwaluw	21.52	0	18	Helder
11 juni 2021	20.57 – 22.37	Gierzwaluw	22.02	2	20	Licht bewolkt
01 juli 2021	21.00 – 22.31	Gierzwaluw	22.01	0	15	Bewolkt

3.3.3 Vleermuizen

Datum	Start/einde (uur)	Type	Zon op/ onder	Windkracht (Bft)	Temperatuur (°C)	Weersomstandigheden
28 augustus 2020	00.00 – 02.00	Vleermuizen paarseizoen	20.37	3	15	Bewolkt
07 september 2020	00.00 – 02.00	Vleermuizen paarseizoen	20.13	2 - 3	14	Bewolkt
18 september 2020	21.30 – 23.40	Vleermuizen paarseizoen	19.30	0 - 1	16	Helder
01 juni 2021	21.35 – 00.22	Vleermuizen kraamseizoen	21.52	0	18	Helder
09 juni 2021	02.18 – 05.21	Vleermuizen kraamseizoen	05.18	0 - 1	14	Helder
1 juli 2021	21.45 – 00.31	Vleermuizen kraamseizoen	22.01	0	15	Bewolkt

4 ONDERZOEKSRESULTATEN

De waarnemingen van de onderzoeken zijn weergegeven op de kaarten in bijlage 1 (huismus), bijlage 2 (vleermuizen paarseizoen 202) en bijlage 3 (kraamseizoen 2021).

4.1 HUISMUS

Eerste onderzoeksrunde, 20 april 2021

Tijdens de eerste onderzoeksrunde zijn voornamelijk foeragerende huismussen waargenomen in het plangebied. Vijf tot tien dieren foerageerden bij en rondom de dierenweide aan de noordzijde van het plangebied. Aan deze zijde van de bebouwing is ook één nestplaats van de huismus aangetroffen. Deze bevindt zich op de hoek van de noordelijke kopse kant onder de onderste rij dakpannen. Een huismus mannetje riep gedurende het onderzoek op deze plek en kroop meerdere keren onder de dakpannen weg. De exacte locatie van de nestplaats is weergegeven op de kaart in bijlage 1. De overige huismussen die bij de dierenweide foerageerden vlogen in noordelijke richting weg naar de bebouwing aan de overzijde van de straat.

Aan de zuidzijde van het plangebied, bij de binnentuin, foerageerden tien tot vijftien huismussen. Hier is ook extra voedsel beschikbaar dat door de bewoners wordt aangeboden door bewoners in voederhuisjes en op de grond. Alle dieren vlogen in zuidelijke richting weg naar de bebouwing ten zuiden van het plangebied.

Tweede onderzoeksrunde, 15 mei 2021

Tijdens de tweede onderzoeksrunde is de eerder waargenomen nestlocatie opnieuw vastgesteld. Een mannetje huismus riep vanaf de dakrand en is meerdere malen onder de dakpannen weggekropen. Verspreid over het plangebied zijn gedurende het onderzoek circa dertig huismussen foeragerend waargenomen. Deze dieren vlogen in noordelijke en zuidelijk richting weg van het plangebied naar de omliggende bebouwing.

Conclusie huismus

In het plangebied is één nestlocatie van huismus waargenomen aan de noordzijde van het woonzorgcentrum, nabij de dierenweide. De overige waargenomen huismussen foerageerden enkel in het plangebied, mede omdat er veel voedsel verkrijgbaar is dat door de huidige bewoners wordt aangeboden.

4.2 GIERZWALUW

Eerste onderzoeksrunde, 01 juni 2021

Tijdens de eerste onderzoeksrunde vlogen vijf gierzwaluwen hoog over het plangebied en de omliggende woningen. In en rondom het plangebied is geen gedrag (gieren, laag langs bebouwing vliegen) van gierzwaluwen waargenomen dat duidt op de aanwezigheid van nestlocaties. In het plangebied zijn dan ook geen nestlocaties van gierzwaluw vastgesteld.

Tweede onderzoeksrunde, 11 juni 2021

Gedurende de avond vlogen zes gierzwaluwen over het plangebied en het woonzorgcentrum heen. Ook werd door deze dieren gefoerageerd boven en rondom het plangebied. In het plangebied zijn geen nestlocaties van gierzwaluw vastgesteld.

Derde onderzoeksrunde, 01 juli 2021

Tijdens de derde en laatste onderzoeksrunde zijn gedurende de avond vier hoog overvliegende gierzwaluwen waargenomen. Even verderop, ten westen van het plangebied, zijn circa tien overvliegende en gierende gierzwaluwen gehoord en gezien. Deze vertoonden geen binding met het plangebied. In het plangebied zijn opnieuw geen nestlocaties van gierzwaluw vastgesteld.

Conclusie gierzwaluwen

Tijdens de drie onderzoeksrondes naar gierzwaluw zijn enkel foeragerende en overvliegende dieren waargenomen boven het plangebied. In het plangebied zijn geen nestlocaties van gierzwaluwen aangetroffen. Het plangebied maakt dan ook geen deel uit van het essentiële leefgebied van deze soort.

4.3 VLEERMUIZEN

4.3.1 Vleermuizen parseizoen 2020

Eerste onderzoeksrunde, 28 augustus 2020

Tijdens de eerste onderzoeksrunde is naar de mogelijke aanwezigheid van massawinterverblijfplaatsen gezocht van de gewone dwergvleermuis en paarverblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen. Gedurende deze ronde zijn de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis waargenomen.

In het plangebied foerageerden in totaal vier gewone dwergvleermuizen. Drie gewone dwergvleermuizen foerageerden op verschillende plaatsen langs de bebouwing van het woonzorgcentrum en de omliggende tuin. De vierde gewone dwergvleermuis foerageerde langs de oostzijde van het middelste gelegen gebouw. Er zijn tijdens deze ronde geen aanwijzingen gevonden van paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis in het plangebied.

Bij het middelste gebouw binnen het plangebied is aan de oostzijde een paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis vastgesteld. Deze riep vanuit de bebouwing. Aan dit gebouw vinden echter geen werkzaamheden plaats. Er is dan ook geen sprake van aantasting van deze paarverblijfplaats.

Een rosse vleermuis foerageerde halverwege de avond tussen de bomen ten westen van het plangebied. Deze vertoonde echter geen binding met het plangebied.

Conclusie eerste onderzoeksrunde

In het plangebied is een paarverblijfplaats van ruige dwergvleermuis vastgesteld. Er worden echter geen werkzaamheden aan dit deel van de bebouwing uitgevoerd waardoor er geen sprake is van aantasting van de paarverblijfplaats.

Tweede onderzoeksrunde, 07 september 2020

De tweede onderzoeksrunde betrof een onderzoek naar aanwezigheid van massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Tijdens deze ronde zijn de soorten gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis waargenomen.

Tijdens deze ronde zijn in het plangebied twee paarverblijfplaatsen van ruige dwergvleermuis vastgesteld bij het middelste gebouw. Deze verblijfplaatsen bevinden zich in één van de gebouwen waar geen werkzaamheden zullen plaatsvinden. Deze paarverblijfplaatsen worden dan ook niet aangetast door de werkzaamheden. Aan de oostzijde van het plangebied is een paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis vastgesteld. Deze bevindt zich bij het groen tussen de twee gebouwen die niet gesloopt zullen worden en waar geen werkzaamheden plaatsvinden. Ook hier wordt de paarverblijfplaats niet aangetast door de werkzaamheden.

Bij het woonzorgcentrum zijn twee paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Eén paarverblijfplaats bevindt zich aan de zuidzijde van het zuidoostelijke gedeelte van het gebouw. De tweede paarverblijfplaats bevindt zich aan de westzijde van het zuidwestelijke gedeelte gebouw, waarbij ook een deel van het groen onderdeel is van het territorium van deze paarverblijfplaats. De exacte locaties van de paarverblijfplaatsen zijn weergegeven op de kaart in bijlage 2.

Bij een woning ten noordoosten, buiten het plangebied, is een vierde paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Naast de vastgestelde paarverblijfplaatsen foerageerden enkel twee gewone dwergvleermuizen boven de tuin aan de westzijde van het plangebied.

Conclusie tweede onderzoeksrunde

Tijdens deze ronde zijn in het plangebied twee paarverblijfplaatsen van ruige dwergvleermuis vastgesteld bij het middelste gebouw en één paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aan de oostzijde van deze bebouwing. Deze verblijfplaatsen bevinden zich in of bij één van de gebouwen waar geen werkzaamheden zullen plaatsvinden. Deze paarverblijfplaatsen worden dan ook niet aangetast door de

werkzaamheden. Bij het woonzorgcentrum zijn twee paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld, deze verblijfplaatsen gaan verloren bij de voorgenomen ingreep.

Derde onderzoeksrunde, 18 september 2020

Gedurende de derde onderzoeksrunde zijn de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger waargenomen.

Gedurende de avond foerageerden verspreid over het plangebied vijf tot zes gewone dwergvleermuizen. Tijdens deze ronde zijn bij het woonzorgcentrum twee paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Eén paarverblijfplaats bevindt zich op de westzijde van het gebouw bij de zuidelijk gelegen binnentuin. De tweede paarverblijfplaats bevindt zich aan de oostzijde van het zuidwestelijk gelegen gedeelte van het gebouw. De exacte locaties van de paarverblijfplaatsen zijn weergegeven op de kaart in bijlage 2.

Van de ruige dwergvleermuis is één paarverblijfplaats vastgesteld in het plangebied. Deze bevindt zich aan de westzijde van het middelste gebouw. Ook is in dit gebouw een paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis vastgesteld. Aan dit gebouw vinden geen werkzaamheden plaats. Beide paarverblijfplaatsen worden niet aangetast door de voorgenomen werkzaamheden.

De rosse vleermuis en de laatvlieger zijn enkel over- en/of langsvliegend waargenomen en vertoonden geen binding met het plangebied.

Conclusie derde onderzoeksrunde

In het plangebied zijn twee paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis vastgesteld bij het woonzorgcentrum. Deze paarverblijfplaatsen gaan verloren met de voorgenomen ingreep.

In het plangebied is bij het middelste gebouw een paarverblijfplaats van een ruige dwergvleermuis en van een gewone dwergvleermuis vastgesteld. Aan dit gebouw vinden geen werkzaamheden plaats, waardoor de verblijfplaatsen niet worden aangetast.

Conclusie paarseizoen

Tijdens het paarseizoen zijn de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger waargenomen.

In het plangebied zijn twee paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis vastgesteld in het middelste gebouw van het plangebied. Ook is bij dit gebouw een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Aan dit gebouw vinden geen werkzaamheden plaats, waardoor de vastgesteld paarverblijfplaatsen behouden blijven.

Bij het woonzorgcentrum zijn vier paarverblijfplaatsen vastgesteld van de gewone dwergvleermuis. Eén paarverblijfplaats bevindt zich aan de westzijde van het gebouw, één paarverblijfplaats bevindt zich op de oostzijde van het zuidwestelijk gedeelte van het gebouw, één paarverblijfplaats bevindt zich aan de westzijde van zuidoostelijke gedeelte van het gebouw, nabij de binnentuin en de vierde paarverblijfplaats bevindt zich aan de zuidzijde van het zuidoostelijke gedeelte van het gebouw. De exacte locaties zijn weergegeven op de kaart in bijlage 2. Deze paarverblijfplaatsen gaan verloren met de voorgenomen ingreep.

Gedurende het parseizoen foerageerden maximaal vier tot zes gewone dwergvleermuizen in en rondom het plangebied. In de directe omgeving is voldoende alternatief foerageergebied aanwezig. De rosse vleermuis en laatvlieger zijn gedurende het parseizoen enkel foeragerend of langsvliegend waargenomen. Deze laatste twee soorten hebben geen binding met het plangebied.

4.3.2 Vleermuizen kraamseizoen 2021

Eerste onderzoeksrunde, 01 juni 2021

De eerste onderzoeksrunde in het kraamseizoen betrof een avondonderzoek. Tijdens deze ronde zijn de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger waargenomen.

Aan de noordwestzijde van het woonzorgcentrum is één zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Deze bevindt zich langs het kozijn van de bovenste rij ramen (5e raam van rechts). De exacte locatie is weergegeven op de kaart in bijlage 3. Gedurende de avond foerageerden acht tot tien gewone dwergvleermuizen verspreid over het plangebied.

Langs het groen aan de westzijde van het plangebied foerageerde een ruige dwergvleermuis, deze vloog even later kort foeragerend boven de dierenweide aan de noordzijde van het plangebied om vervolgens het plangebied uit te vliegen.

Boven de tuin aan de westzijde van het plangebied vloog één laatvlieger over het plangebied. Twee tot drie rosse vleermuizen foerageerden korte tijd ten oosten en zuiden van het woonzorgcentrum hoog boven het plangebied. Deze twee soorten vertoonden geen verdere binding met het plangebied.

Conclusie eerste onderzoeksrunde

Tijdens de eerste onderzoeksrunde is één zomerverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis vastgesteld aan de noordoostzijde van het woonzorgcentrum. Deze zomerverblijfplaats gaat verloren met de voorgenomen ingreep. Andere (essentiële) onderdelen van het leefgebied voor vleermuizen zijn tijdens deze ronde niet aangetroffen.

Tweede onderzoeksrunde, 09 juni 2020

De tweede onderzoeksrunde in het kraamseizoen betrof een ochtendonderzoek. Tijdens deze ronde zijn de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger waargenomen. De laatste vleermuis werd om 04.30 uur waargenomen. Dit betrof een gewone dwergvleermuis die invloog langs het kozijn van één van de ramen aan de noordwestzijde van het woonzorgcentrum.

Gedurende deze onderzoeksrunde vlogen zes tot acht gewone dwergvleermuizen verspreid over het plangebied. Drie tot vier gewone dwergvleermuizen foerageerden aan de noordzijde van het plangebied langs het woonzorgcentrum, het omliggende groen en boven de straat. Aan de zuidzijde, boven de binnentuin, foerageerden twee gewone dwergvleermuizen en boven de tuin aan de westzijde van het plangebied vlogen twee gewone dwergvleermuizen in westelijke richting langs het groen.

Tijdens het ochtendonderzoek vlogen twee laatvliegers over het plangebied heen. Deze vlogen langs de westzijde van het zuidwestelijk gedeelte van het gebouw in zuidelijke richting weg. Twee rosse vleermuizen vlogen hoog foeragerend over. Deze dieren vertoonden geen verdere binding met het plangebied.

In het woonzorgcentrum zijn twee zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Eén zomerverblijfplaats bevindt zich op de noordoostelijke zijde van het gebouw. Deze verblijfplaats zit langs een kozijn van de bovenste rij ramen (3e raam van rechts). De andere zomerverblijfplaats bevindt zich aan de zuidzijde van het plangebied op de kopse kant van het zuidoostelijke gebouw. De exacte locaties zijn weergegeven op de kaart in bijlage 3.

Conclusie tweede onderzoeksrunde

Gedurende deze onderzoeksrunde zijn twee zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld in het woonzorgcentrum. Hiervan bevindt één zomerverblijfplaats aan de zuidzijde van het woonzorgcentrum en de tweede aan de noordoostzijde. Beide verblijfplaatsen gaan verloren met de voorgenomen werkzaamheden. Andere (essentiële) onderdelen van het leefgebied voor vleermuizen zijn tijdens deze ronde niet aangetroffen.

Derde onderzoeksrunde, 01 juli 2021

De derde onderzoeksrunde in het kraamseizoen betrof een avondonderzoek. Tijdens deze ronde zijn de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger waargenomen. De eerste vleermuis is waargenomen om 22.13 uur. Dit betrof een gewone dwergvleermuis die aan de kopse kant van een noordelijke muur van het woonzorgcentrum uitvloog vanonder de dakpannen.

Naast deze zomerverblijfplaats, zijn tijdens deze onderzoeksrunde nog twee andere zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld bij het woonzorgcentrum. De tweede zomerverblijfplaats is vastgesteld op de kopse kant aan de westzijde van het gebouw en de derde zomerverblijfplaats is vastgesteld langs het

kozijn van één van de ramen (3e van rechts) aan de noordoostzijde van het noordoostelijk gelegen gedeelte van het gebouw. Dit is dezelfde locatie van één van de verblijfplaatsen die tijdens de twee onderzoeksrondes is vastgesteld. De exacte locaties van de zomerverblijfplaatsen zijn weergegeven op een kaart in bijlage 3.

Verspreid over het plangebied rondom het woonzorgcentrum foerageerden tijdens de ronde acht tot tien gewone dwergvleermuizen. Ook foerageerden twee laatvliegers en twee ruige dwergvleermuizen boven de tuinen en langs het groen rondom het woonzorgcentrum. Daarnaast vlogen gedurende de avond drie rosse vleermuizen hoog boven het plangebied. Hiervan foerageerde één rosse vleermuis enige tijd in een grote cirkel boven de wijk en het plangebied.

Conclusie derde onderzoeksrunde

Tijdens deze ronde zijn in het woonzorgcentrum drie zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Hiervan zijn twee verblijfplaatsen ook tijdens de tweede onderzoeksrunde vastgesteld. De derde verblijfplaats bevindt zich op de kopse kant van een muur aan de noordzijde van het plangebied, bij de dierenweide.

Conclusie kraamseizoen

Tijdens het paarseizoen zijn de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger waargenomen.

In het plangebied zijn bij het woonzorgcentrum vijf zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Eén zomerverblijfplaats bevindt aan de westzijde van het gebouw, twee zomerverblijfplaatsen bevinden zich langs de kozijnen op de oostzijde van het noordoostelijke gedeelte van het gebouw, één zomerverblijfplaats bevindt zich op een noordelijke kopse kant van het gebouw bij de dierenwijde en de laatste zomerverblijfplaats bindt zich op de zuidelijke kopse kant van het zuidoostelijke gedeelte van het gebouw. De exacte locaties zijn weergegeven op de kaart in bijlage 3. Deze zomerverblijfplaatsen gaan verloren met de voorgenomen ingreep.

Gedurende het kraamseizoen foerageerden verspreid in en rondom het plangebied maximaal tien gewone dwergvleermuizen en twee ruige dwergvleermuizen. In de directe omgeving is voldoende alternatief foerageergebied aanwezig. Daarnaast zijn enkele dieren van de rosse vleermuis en laatvlieger gedurende het kraamseizoen foeragerend of langsvliegend waargenomen. Deze laatstgenoemde soorten hebben geen verdere binding met het plangebied.

4.3.3 Conclusie vleermuizen

In het plangebied zijn bij het te slopen gebouw (het woonzorgcentrum) vijf zomerverblijfplaatsen en vier paarverblijfplaatsen aangetroffen van gewone dwergvleermuis. Twee van deze paarverblijfplaatsen bevinden zich op dezelfde locatie als twee zomerverblijfplaatsen, waardoor elk van deze als één verblijfplaats kan worden gezien met meerdere functies.

Door de geplande sloop van deze bebouwing gaan in totaal zeven verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis verloren. Voor het beschadigen en vernielen van rust- en voortplantingsplaatsen van vleermuizen is een ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig en dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen.

De tuin en het groen rondom het woonzorgcentrum worden door de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger gebruikt om te foerageren. Dit groen gaat grotendeels verloren door de realisatie van nieuwbouw, het is nog onbekend of en op welke manier groen wordt gerealiseerd met de voorgenomen ontwikkeling. In de directe omgeving van het plangebied zijn voldoende alternatieven aanwezig om te kunnen foerageren. In dit kader zijn dan ook geen gevolgen vanuit de Wet natuurbescherming.

Bij het middelste gebouw in het plangebied zijn twee paarverblijfplaatsen van ruige dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis aangetroffen. Deze verblijfplaatsen worden niet aangetast door de geplande werkzaamheden. Er zijn dan ook voor deze drie verblijfplaatsen geen gevolgen in het kader van de Wet natuurbescherming.

Andere (essentiële) onderdelen van het leefgebied van vleermuizen zijn niet aangetroffen in en rondom het plangebied.

4.4 OVERIGE WAARNEMINGEN

Tijdens onderzoek naar huismus is een actief nest van merel (*Turdus merula*) in een rododendron (*Rhododendron dauricum*) aan noordwestzijde van het plangebied aangetroffen en waren minimaal twee nestkastjes aan bebouwing bezet door o.a. koolmees (*Parus major*) en pimpelmees (*Cyanistes caeruleus*).

Zowel bomen en struiken in het plangebied als geplaatste nestkastjes zijn geschikt voor (kleine) vogels om te broeden. Deze soorten zijn in staat om op een andere locatie een nieuw nest te maken, mits in de omgeving voldoende alternatieven zijn. Wel dienen de werkzaamheden buiten het broedseizoen (globaal van half maart tot half juli) te worden uitgevoerd. Hiervan mag alleen worden afgeweken als voorafgaand aan de werkzaamheden door een bekwaam ecooloog een broedvogelcontrole is uitgevoerd.

Er zijn geen andere van belang zijnde waarnemingen gedaan binnen het plangebied.

5 CONCLUSIE EN CONSEQUENTIES

5.1 HUISMUS

Bij het gerichte onderzoek naar huismus is één nestlocatie van de huismus aangetroffen in het woonzorgcentrum. Deze bevindt zich aan de noordzijde van het gebouw, nabij de dierenweide. Met de voorgenomen ingreep gaat deze nestlocatie verloren. Voor deze aantasting dient een ontheffing van de Wet natuurbescherming te worden aangevraagd en dienen er mitigerende maatregelen te worden getroffen. Deze maatregelen worden uitgewerkt in een projectplan die bij de ontheffingsaanvraag wordt gevoegd.

5.2 GIERZWALUW

Bij het gerichte onderzoek naar gierzwaluw zijn geen nestlocaties aangetroffen van deze soort. Voor de geplande ingreep zijn er geen consequenties in het kader van de Wet natuurbescherming voor gierzwaluw.

5.3 VLEERMUIZEN

Bij het woonzorgcentrum zijn vijf zomerverblijfplaatsen en vier paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Twee van deze paarverblijfplaatsen bevinden zich op dezelfde locatie als twee zomerverblijfplaatsen, waardoor elk van deze als één verblijfplaats kan worden gezien met meerdere functies. Door de voorgenomen werkzaamheden gaan in totaal zeven verblijfplaatsen verloren. Voor deze aantasting dient een ontheffing van de Wet natuurbescherming te worden aangevraagd en er dienen mitigerende maatregelen genomen te worden. De maatregelen worden uitgewerkt in een projectplan die bij de ontheffingsaanvraag gevoegd wordt.

Bij het middelste gebouw in het plangebied zijn twee paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Deze worden door de geplande werkzaamheden niet aangetast. In dit kader zijn er dan ook geen gevolgen vanuit de Wet natuurbescherming.

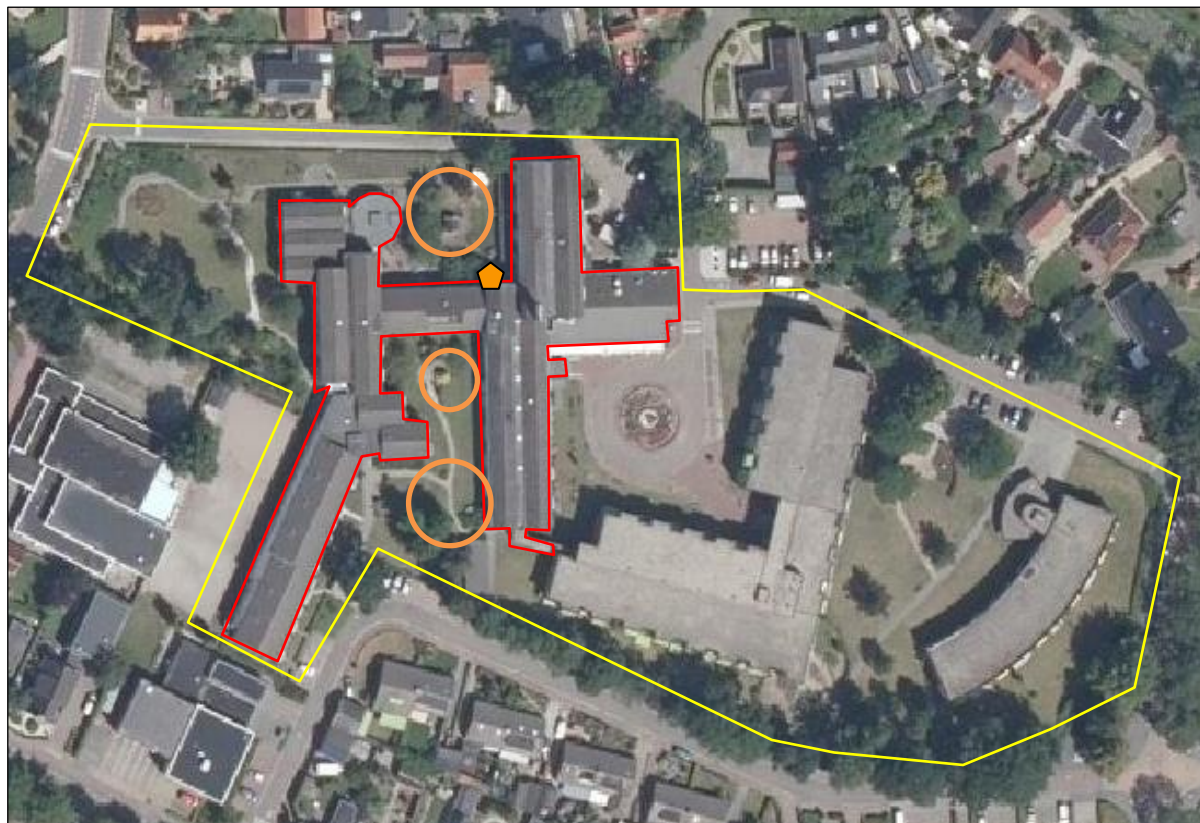
5.4 OVERIGE SOORTEN

Tijdens het onderzoek naar huismus zijn drie actieve nesten van algemeen voorkomende soorten merel, koolmees en pimpelmees aangetroffen in het plangebied. Zowel bomen en struiken in het plangebied als geplaatste nestkastjes zijn geschikt voor (kleine) vogels om te broeden. Deze soorten zijn in staat om op een andere locatie een nieuw nest te maken, mits in de omgeving voldoende alternatieven zijn. Wel dienen de geplande werkzaamheden buiten het broedseizoen (globaal van half maart tot half juli) te worden uitgevoerd om het verstoren van actieve nesten te

voorkomen. Hiervan mag alleen worden afgeweken als voorafgaand aan de werkzaamheden door een bekwaam ecooloog een broedvogelcontrole is uitgevoerd.

Er zijn geen andere van belang zijnde waarnemingen gedaan binnen het plangebied.

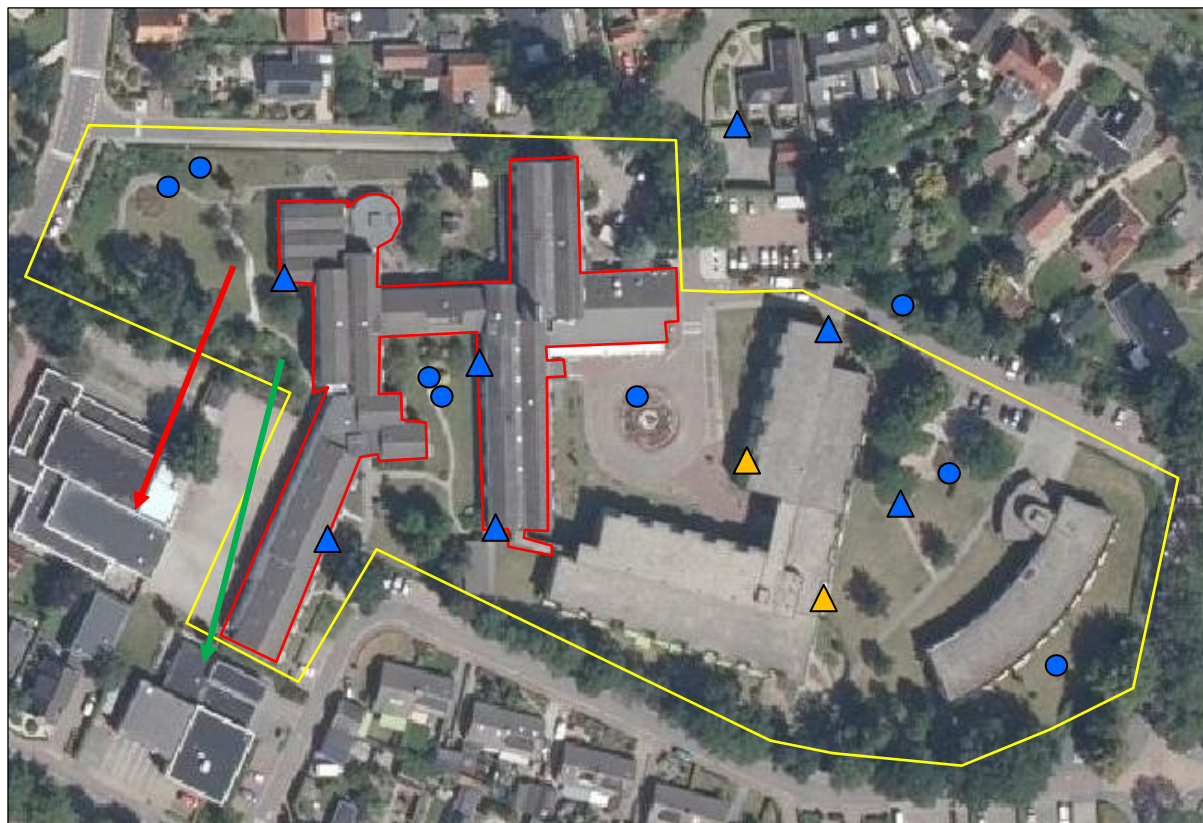
BIJLAGE 1 WAARNEMINGEN OP KAART – HUISMUS

LEGENDA

	Huismus	-	Actieve nestlocatie
	Huismus	-	Foeragerend

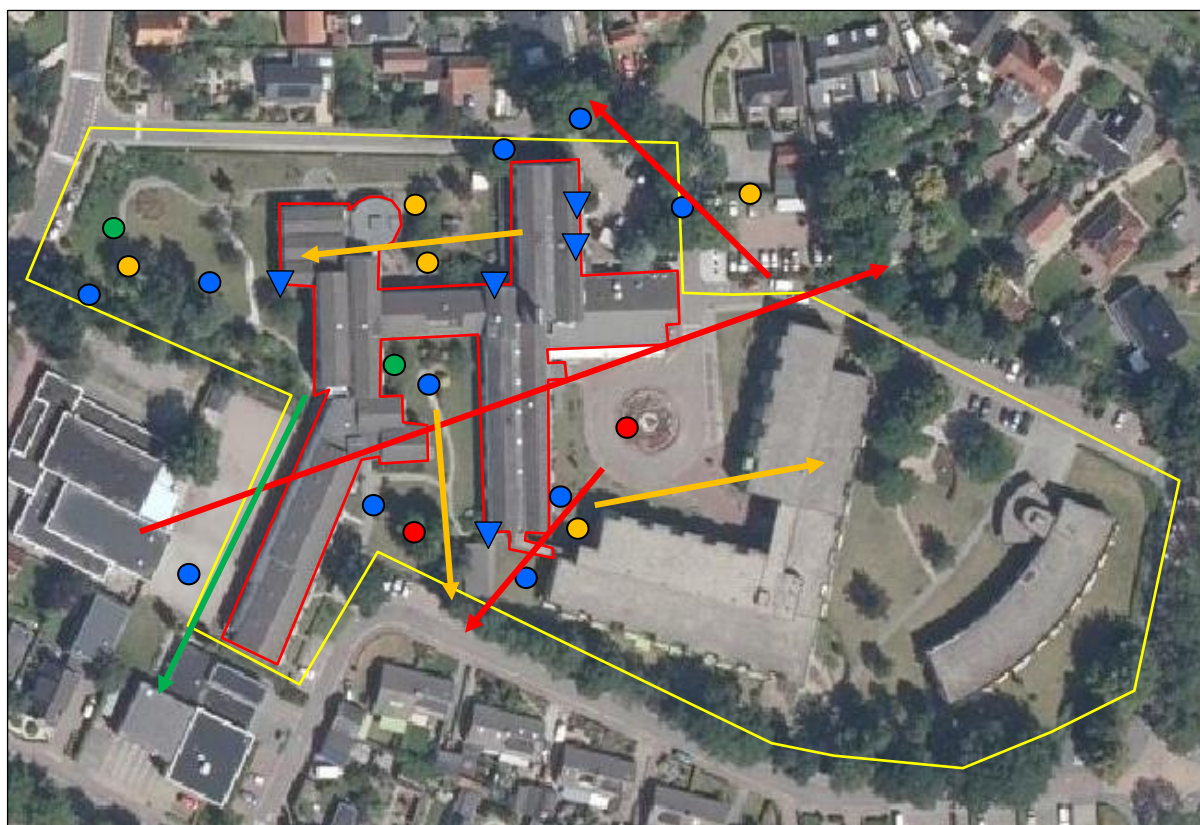
BIJLAGE 2 WAARNEMINGEN OP KAART – PAARSEIZOEN 2020

LEGENDA

▲ Gewone dwergvleermuis	-	Paarverblijfplaats
● Gewone dwergvleermuis	-	Foeragerend
▲ Ruige dwergvleermuis	-	Paarverblijfplaats
● Ruige dwergvleermuis	-	Foeragerend
↗ Laatvlieger	-	Langs-/overvliegend
↘ Rosse vleermuis	-	Langs-/overvliegend

BIJLAGE 3 WAARNEMINGEN OP KAART – KRAAMSEIZOEN 2021

LEGENDA

▼ Gewone dwergvleermuis	-	Zomerverblijfplaats
● Gewone dwergvleermuis	-	Foeragerend
● Ruige dwergvleermuis	-	Foeragerend
➤ Ruige dwergvleermuis	-	Langs-/overvliegend
● Laatvlieger	-	Foeragerend
➤ Laatvlieger	-	Langs-/overvliegend
● Rosse vleermuis	-	Foeragerend
➤ Rosse vleermuis	-	Langs-/overvliegend

BIJLAGE 4 LITERATUURLIJST

Literatuur

Brandsma, I. (2020), *Quick scan flora en fauna De Bongerd te Hattem*. Ede, Nederland: Laneco.

Helmer, W., Limpens, H.J.G.A., en Bongers, W. (1987). *Handleiding voor het inventariseren en determineren van Nederlandse vleermuissoorten met behulp van bat-detectors*. Soest, Nederland: Stichting Vleermuisonderzoek (Dr. Leo Bels Stichting).

Limpens, H., Mosterd, K., en Bongers, W. (1997). *Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie*. Utrecht, Nederland: KNNV Uitgeverij.

Kennisdocument Huismus, versie 1.0, BIJ12 juli 2017

Kennisdocument Gierzwaluw, versie 1.0, BIJ12 juli 2017

Netwerk Groene Bureaus, Soortinventarisatieprotocol huismus, versie 1.1, juli 2017

Netwerk Groene Bureaus, Soortinventarisatieprotocol gierzwaluw, versie 1.1, juli 2017

Netwerk Groene Bureaus (2020). *Vleermuisprotocol 2021*.

Websites

PDOK Viewer (2021) PDOK. Geraadpleegd op juli 2021 van www.pdok.nl/viewer/#

Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN). Geraadpleegd in juli 2021 van <https://www.vleermuis.net>

BIJLAGE 5 SOORTENBESCHERMING

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is de Wet natuurbescherming bepalend. De Wet natuurbescherming is gericht op het duurzaam in stand houden van natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna in hun natuurlijke leefomgeving. Deze wet heeft de beschermingsregels, zoals die ook in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn opgenomen, overgenomen en voor de Nederlandse situatie toegepast.

Deze bescherming is, afhankelijk van het beschermingsregime, als volgt in de Wet Natuurbescherming opgenomen:

Vogelrichtlijn

- Artikel 3.1 lid 1: Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.
- Artikel 3.1 lid 2: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- Artikel 3.1 lid 3: Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben.
- Artikel 3.1 lid 4 en 5: Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Habitatrichtlijn, Bern bijlage II, Bonn bijlage I

- Artikel 3.5 lid 1: Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
- Artikel 3.5 lid 2: Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.
- Artikel 3.5 lid 3: Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
- Artikel 3.5 lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen.
- Artikel 3.5 lid 5: Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Nationaal beschermde soorten

- Artikel 3.10 lid 1a: Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
- Artikel 3.10 lid 1b: Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
- Artikel 3.10 lid 1c: Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Procedurele gevolgen

De procedurele consequenties zijn afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Kortweg kunnen drie beschermingsregimes worden onderscheiden:

- *Soorten van de Vogelrichtlijn:*
Dit betreffen alle vogelsoorten die in Nederland als broedvogel, standvogel, wintergast of doortrekker aanwezig kunnen zijn, met uitzondering van exoten en verwilderde soorten, zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.
- *Soorten van de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn:*
Dit zijn alle soorten van onderdeel A van bijlage IV van de Habitatrichtlijn inclusief bijlage II van het verdrag van Bern en bijlage I van het Verdrag van Bonn, voor zover hun natuurlijke verspreidingsgebied zich in Nederland bevindt. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd.
- *Nationaal beschermde soorten:*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage A van de Wet natuurbescherming. Het gaat hier om de bescherming van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten voorkomend in Nederland.

Een project kan in strijd zijn met de Wet natuurbescherming wanneer een ruimtelijke ingreep direct of indirect leidt tot het aantasten van verblijf- en/of rustplaatsen van de aangewezen, niet vrijgestelde beschermde soorten of hun leefgebied. Afhankelijk van de ingreep en de soort kan dan een ontheffing noodzakelijk zijn. Ontheffingen worden slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing voor de ingreep bestaat, de ingreep vanwege een in de wet genoemd belang dient plaats te vinden en de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt. Vaak worden hierbij mitigerende en compenserende maatregelen gevraagd.

Wettelijke belangen

Om een ontheffing te krijgen voor soorten van bijlage IV van de *Habitatrichtlijn* moet worden voldaan aan een van de volgende belangen:

- Ter bescherming van de wilde flora en fauna en instandhouding van natuurlijke habitats.
- Wanneer de volksgezondheid en/of de openbare veiligheid in het geding is.
- Andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Om een ontheffing te krijgen voor soorten van de *Vogelrichtlijn* moet worden voldaan aan een van de volgende belangen:

- Wanneer de volksgezondheid en/of de openbare veiligheid in het geding is.
- Wanneer de veiligheid van het luchtverkeer in het geding is.
- Ter bescherming van flora en fauna.

Voor *nationaal* beschermde soorten:

Er is sprake van een bij de wet genoemd belang.

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming schrijft voor dat we nadelige gevolgen voor inheemse planten en dieren moeten voorkomen - of ze nu beschermd zijn of niet - en zorgvuldig met onze omgeving om moeten gaan. Deze zorgplicht geldt voor iedereen.